

เทศน์เช้า วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม(วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ที่อยู่ที่อาศัยเห็นใหม่ ที่อยู่ที่อาศัย หัวใจอาศัยร่างกายนี้เป็นที่อยู่นะ เวลาเขามาถาม นี่เวลาคนเกิดเกิดตั้งแต่เมื่อไหร่ เกิดตั้งแต่ปฏิสนธิจิต เห็นใหม่ ตั้งแต่ทำกิฟท์กัน ในหลอดแก้วนะ จิตมันลงตรงนั้น ถ้าจิตไม่ลงตรงนั้นมันเป็นชีวิตขึ้นมาไม่ได้ พอจิตมันปฏิสนธิเข้าไปในครรภ์ของมารดา เราจะอยู่ในครรภ์ของมารดาอีก ๕ เดือน ๘ เดือน ๕ เดือนก็แล้วแต่ คลอดออกมา เห็นใหม่ ชีวิตเกิดตั้งแต่ปฏิสนธิจิต นี่ปฏิสนธิจิตก็คิดว่าชีวิตเป็นอย่างนั้นนะ แต่จิตนี้ไม่มีการเว้นว่างไป จิตนี้มันจะเป็นตลอดไป มันจะมีชีวิตของมันตลอดไป จิตถึงไม่เคยตาย เห็นใหม่

เวลาอาศัยอะไรอยู่ เวลาเกิดในครรภ์ของมารดาอาศัย ๕ เดือน แต่ก่อนที่อาศัยอาศัยอะไรอยู่ล่ะ? ก็อาศัยตามบุญตามกรรมไง แล้วแต่ สัมภเวสี เทวดา อินทร์ พรหมต่างๆ อาศัยอย่างนั้นอยู่ มันเป็นที่อาศัย จิตเป็นที่อาศัย แล้วมาเกิดเป็นมนุษย์อาศัยในร่างกายนี้อยู่ เราเกิดมาเป็นมนุษย์ แล้วเราก็มารู้จักว่าเป็นเจ้าของบ้าน เราเป็นเจ้าของเรือน เราอาศัยบ้านอยู่อาศัย แล้วคนที่เขาไร้บ้านล่ะ คนจรจัดเขาไม่มีบ้านอยู่ล่ะ คนนอนกลางถนนกัน เขาอนที่ต่างๆ กัน นั่นคนจรจัดนะ

แต่เวลาเราบวชพระบวชเจ้านี้ เราไม่ใช่คนจรจัด เรา รู้จักตัวเราเอง เห็นใหม่ เราจะหาคุณค่าของมนุษย์ คุณค่าของหัวใจ เราออกธุดงค์วัตร เห็นใหม่ นี่เวลาออกธุดงค์ไปนี่ ไปนอนกลางป่ากลางเขา ไปนอนโคนต้นไม้เหมือนกัน นี่เป็นคนจรจัดหรือ? ไม่ใช่คนจรจัด คนมีคุณค่าชีวิตต่างหากล่ะ เห็นใหม่ ถ้าเป็นศากบุตรพุทธชินโรส เราเป็นลูกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราแสวงหาสิ่งที่ความเป็นจริง ถ้าแสวงหาสิ่งที่ความเป็นจริง การออกแสวงหาอย่างนั้น อีگونهหนึ่ง เห็นใหม่

คูตี คุณคนที่เขาขาดสติกันอยู่ตามสี่แยก เห็นไหม เขาไม่รู้ตัวเขาเลยนะ เขาใช้ชีวิตของเขาโดยมิจิตแต่ไม่มีสติ เห็นไหม คนขาดสติจนควบคุมตัวไม่ได้ จะมีเหตุอันตรายอย่างไรก็ไม่รู้จัก เห็นไหม ไปยืนขวางถนนอยู่นั้น รถต้องจอดเป็นแถวเลย เพราะอะไร เพราะคนบ้ามันยืนขวางอยู่ เห็นไหม

แต่นี้เราไม่ใช่ เราเข้าไปอยู่ในป่าในเขาเพื่ออะไร เพื่อค้นหาสิ่งที่มีคุณค่า สิ่งที่มีคุณค่าคืออะไร ก็คือความรู้สึกรู้จัก คูตี เวลาตอนที่ตะวันจะขึ้น มีแสงของตะวัน แสงสว่างขึ้นมา มีแสงเงินแสงทองขึ้นมาก่อน แล้วก็พระอาทิตย์จะขึ้นให้ความอบอุ่นกับเรา สิ่งมีชีวิตจะอาศัยสิ่งนี้สังเคราะห์อาหาร

หัวใจก็เหมือนกัน สิ่งที่มีมันเป็นแสงเงินแสงทองคือความรู้สึกอันนี้ มันส่องในหัวใจของเรา แล้วเราเกิดเป็นชาวพุทธไง ชาวพุทธเราศึกษาศาสนา เราศึกษาจากแสงเงินแสงทอง แต่เราไม่สามารถเห็นดวงอาทิตย์ไง ดวงอาทิตย์คือหัวใจของเรา ดวงอาทิตย์คือตัวเรา เราค้นคว้าเราได้ ถ้าเห็นแต่แสงเงินแสงทอง เห็นแต่สิ่งแวดล้อม เราก็ตื่นไป เห็นไหม เพราะอะไร

คูตี คูอย่างพระอินทร์เขาปกครองเทวดากัน นี่พระอินทร์ปกครองเทวดา มาใส่บาตรพระกัสสปะเพราะอะไร? พระกัสสปะเข้าสมาบัติ แล้วจะโปรดคนทุกข์จนเจ็บใจ เห็นไหม พระอินทร์มีความพึงใจอยู่ว่าปกครองเขา แต่เขามีแสงมีบารมีมากกว่า ก็มาขอใส่บาตรพระกัสสปะ พระกัสสปะบอกว่า “วันนี้จะโปรดคนจนนะ”

“นี่ข้าพเจ้าจน..” พระอินทร์นี่จน จนเพราะอะไร จนเพราะตัวเองเป็นผู้ปกครองเขา แต่บารมีไม่สมกับผู้ได้ปกครอง เห็นไหม ผู้ได้ปกครองมันมาจากไหนล่ะ ก็มาจาก... ในธรรมบทบอกอย่างนี้ เทวดา ๒ ตนนั้นได้ทำบุญกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมีศักดิ์เหนือกว่าพระอินทร์ เห็นไหม

นี่การสร้างบารมีไง การสร้างบุญกุศล การสร้างต่างๆ นี้ แสงเงินแสงทองนี้ เราเกิดมาได้ บารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้น

มาแล้ววางธรรมและวินัยไว้ เราได้ทำบุญกุศลนี้อยู่ภายใต้แสงเงินแสงทอง แต่เราไม่รู้จักตัวของเราเอง เราไม่รู้จักดวงอาทิตย์ ไม่รู้จักหัวใจของเราเอง ถ้ารู้จักใจของเราเนี่ย เราจะแสวงหาสิ่งที่ดีกว่า แสงเงินแสงทอง เห็นไหม แสงเงินแสงทองนี้มันแค่เห็นแสงสว่าง แค่ให้เรา มีความร่มเย็นเป็นสุข

เหมือนกับเราเกิดได้ร่มธงของในหลวง เห็นไหม เราอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขเพราะใคร? เพราะในหลวงปกครองอยู่ ในหลวงคุ้มครองดูแลเรา เพราะเป็นพ่อของแผ่นดิน เป็นพ่อของประเทศชาติ นี้ประเทศชาติมีความร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะในหลวง

เราเป็นชาวพุทธ เรามีความร่มเย็นเป็นสุขเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้เป็นประเพณีวัฒนธรรม ธรรมและวินัย เห็นไหม เพราะคนถือธรรมและวินัย ธรรมและวินัย เห็นไหม นี้ประเพณีต่างๆ จะส่งเข้ามาถึงจิต ประเพณีต่างๆ เห็นไหม คุณติ อย่างที่ว่า ทำบุญกุศลแล้วแต่ภาคไหนครูบาอาจารย์จะมีความเห็นอย่างไร ก็พาชาวพุทธทำสภาวะแบบนั้น เห็นไหม จนแตกออกไป อย่างมหายานต่างๆ สิ่งนี้มันเป็นประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมก็ย้อนกลับมา เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำอย่างนี้ นี้ยิ้มสยามๆ ก็ยิ้มออกมาจากหัวใจ ยิ้มออกจากความรู้สึก เพราะอะไร เพราะศาสนา มันเข้าถึงความรู้สึก เข้าถึงหัวใจ ศาสนาเป็นเรื่องของหัวใจ ของความรู้สึกอันนี้ เห็นไหม

นี่แล้วพอความรู้สึกอันนี้ แล้วจะวางธรรมและวินัยเข้าไป สីล สมาธิ ปัญญา เข้าไปถึงตัวของจิต นี้ประเพณีก็เด็ก เห็นไหม เขามาถามว่า “เวลาทำบุญต้องมากรวดน้ำไหม กรวดน้ำไหม” ต้องกรวดน้ำ ถ้าเด็กต้องกรวดน้ำเพราะอะไร เพราะใจอวเว ใจยังไม่มั่นคงก็ต้องกรวดน้ำ เวลาเรากรวดน้ำนั้น เรายินน้ำแล้วเราก้ตั้งใจว่าอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร พ่อแม่ปู่ย่าตายาย อุทิศให้หมดเลย นี้ใจมันเด็กๆ เห็นไหม

น้ำถ้ามีความสำคัญนะ แม่น้ำแม่กลองนี้มันไหลทั้งวันทั้งปีทั้งชาติเลย มันอุทิศส่วนกุศลได้ตลอดปีตลอดชาติ น้ำในมหาสมุทรมันก็ต้องมีบุญกุศลสิ แม่น้ำมันมีบุญกุศลไหม น้ำมันมีประโยชน์กับชีวิตนะ แต่ตัวของน้ำเองมันรู้อะไร เพียงแต่ประเพณีเอาน้ำนี้มาเป็นที่หมาย จิต

โลเลก็เอาน้ำมานี้ แต่ถ้าเราเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา จากแสงเงินแสงทองจะเข้าไปหาดวงอาทิตย์นี้ไง ถ้าเรามีหลักมีใจของเรานี้ละ เราทำบุญเมื่อไหร่ เรามีความสุขเมื่อไหร่ เราก็อุทิศส่วนกุศลเมื่อนั้น ใจอุทิศด้วยหัวใจนี้ เอาน้ำใจนี้อุทิศ เอาความรู้สึกนี้อุทิศ เอาความคิด ความนึกคิดที่ดีๆ ต่อคนอื่นนี้ อุทิศส่วนกุศล

ส่วนกุศลคือเราปรารถนาดีต่อทุกๆ คน ปรารถนาดีต่อพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ปรารถนาดีทั้งหมด แล้วถ้ามีบุญกุศลขึ้นมา เราได้สละทานขึ้นมา เราทำต่างๆ ขึ้นมานี้ เราสละสิ่งนี้ออกไป เห็นไหม สละออกไปนี้จากแสงเงินแสงทองมันจะเข้าไปหาดวงอาทิตย์ จากประเพณีวัฒนธรรมมันจะเข้าไปสู่ใจ ทั้งๆ ที่เริ่มต้นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ที่โคนต้นโพธิ์ก่อนนะ ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ที่โคนต้นโพธิ์นั้น โคนต้นโพธิ์นั้นก็เป็นเรื่องของสตรีระ เป็นเรื่องของธาตุ หัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ชำระกิเลสอันนั้นนี้ ชำระกิเลส เห็นไหม สร้างสมบุญญาธิการ พระโพธิสัตว์ขึ้นมา มันเห็นประเพณีวัฒนธรรม

เวลาจะออกบิณฑบาตครั้งแรก เห็นไหม นี่ย้อนคู่อคิด ประเพณีของพระพุทธเจ้าทำยังไง เวลาพระเจ้าสุทโธทนะนิมนต์ไปฉันที่ราชวัง นิมนต์ไปเพื่อเทศน์แต่ไม่ได้นิมนต์ไปฉัน นี่ประเพณีของพระพุทธเจ้าทำยังไง เขาไม่ได้นิมนต์ก็ต้องออกบิณฑบาต จนพระเจ้าสุทโธทนะมาขวางหน้านะ “ลูก ลูก พ่อเป็นกษัตริย์ ทำไมมาขายจีวรหน้ากันขนาดนี้ มาบิณฑบาตอย่างนี้ มาเป็นขอทานนี้ อายเขาไหม” แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “ประเพณีของพระพุทธเจ้า”

ประเพณีวัฒนธรรม เห็นไหม สิ่งนี้มันมีซับซ้อนกันมาๆ ย้อนกลับไปนะ เวลาออกบิณฑบาตนี้ สิ่งที้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ก่อน ประเพณีวัฒนธรรมสิ่งที่ทำมานี้ก็เหมือนกับเราเป็นคนป่วย เราจะเข้าไปโรงพยาบาล เห็นไหม เข้าโรงพยาบาลไปนี่ เขาต้องวัดอุณหภูมิ วัดต่างๆ วัดความดัน วัดทุกอย่างเลย เพื่ออะไร เพื่อเช็คร่างกาย เห็นไหม เช็คร่างกายเพื่อตรวจสอบเข้ามา ยิ่งถ้ามีโรคมักัยไข้เจ็บนี้ ต้องฟื้นฟูร่างกายให้แข็งแรงก่อนถึงเข้าผ่าตัดได้

นี่ก็เหมือนกัน ประเพณีวัฒนธรรมนี้ มันก็เริ่มจากให้หัวใจนี้มันเตรียมพร้อมก่อน ชาวพุทธขึ้นมาทำบุญกุศล เพื่ออะไร เพื่อเป็นเสบียง เวลาหมุนไปในวัฏฏะ จิตเกิดตายเกิดตายก็ให้มีเสบียงไป เวลาเราเดินทาง เห็นใหม่ เสบียงเราพร้อมทุกอย่าง เราเป็นไปได้อะไร เราเป็นไปได้อะไร คนจะเดินทางไม่มีอะไรติดตัวไปเลยนะ แม้แต่รองเท้าก็ไม่มีจะใส่ซะ เท้าเปล่าๆ ต้องเดินข้ามทะเลทรายนี้ มันจะมีความทุกข์ขนาดไหน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงให้มีเรื่องของท่าน เห็นใหม่ ท่านเพื่อประโยชน์กับเรา เราได้สละออกไปนี้มันซบลงที่ใจ สถิติอันนี้มันจะลงที่ใจ สถิตินี้เขาสำรวจกันต่างๆ นะ สถิติคือการกระทำของใจ ใจกระทำขนาดไหนมันก็ซบลงที่ใจ รู้ไม่รู้ก็ซบลงไปที่นี้ เห็นใหม่ แล้วทำคุณงามความดีนี้มันสะสมเข้ามาๆ เห็นใหม่ นี่ประเพณีวัฒนธรรม นี่แสงเงินแสงทอง แสงของชาวพุทธ แสงของบุญกุศล แสงเงินย้อนกลับมาที่เรา ถ้าย้อนกลับมา

แสง เห็นใหม่ คำว่าแสง คำว่าต่างๆ เกิดจากพลังงานนี้ แสงนี้ถ้ามันเป็นความร้อน เราไปตากแดดมาก เห็นใหม่ เป็นมะเร็งผิวหนังอีกต่างหาก ถ้าแสงอันนี้มันเป็นอกุศล มันเป็นความคิดทำลายคน ความคิดเอาเปรียบเขา เป็นกิเลส เห็นใหม่ กิเลสมันก็อยู่ในแสงนั้นนะ ผลประโยชน์ก็อยู่ในแสงนั้นนะ ความเป็นโทษก็อยู่ในแสงนั้นนะ

นี่ก็เหมือนกัน คิดดีก็เป็นประโยชน์กับเรา คิดชั่วมันก็เป็นโทษของเรา เห็นใหม่ ทำให้ดวงอาทิตย์นั้นอับเฉา ทำให้ดวงอาทิตย์นั้นไม่มีอำนาจบาปบาปมี สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นเกิดจากไหน เกิดจากสติ เกิดจากความขี้คิด เกิดจากครูบาอาจารย์เป็นคนชี้แนะ เห็นใหม่ ประเพณีวัฒนธรรมก็ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาที่ใจของเรา เราทำประเพณีวัฒนธรรมจากภายนอกนี้ บุญกุศลจากภายนอก เห็นใหม่ แล้วเราทำสติสัมปชัญญะ เราควบคุมแสงได้ ถ้าเริ่มควบคุมแสงได้ เห็นใหม่ เราจะเป็นคนควบคุมดวงอาทิตย์เอง เราควบคุมใจของเราเองนี้เป็นสัมมาสมาธิ

ถ้าสัมมาสมาธิสมาธิเกิดขึ้น สมาธิมีความตั้งมั่น แล้วย้อนไปวิปัสสนา เห็นใหม่ เป็นประโยชน์หมดเลย ประโยชน์ที่แสงต่างๆ ที่เกิดขึ้นมามันเป็นประโยชน์กับโลก แต่ความรู้สึกจากภายใน ความรู้สึกจากคุณค่า คุณค่าการเกิดแสงนั้นไปสังเคราะห์อาหารให้เขา ทำความผิดพลาด

ผิดพลาดให้เรา ทำให้เกิดเป็นโทษเป็นภัย เห็นไหม นี่สิ่งนั้นจะย้อนกลับเข้ามาที่ความรู้สึกของเราว่า เราทำดีทำชั่วนี้ ผลตอบสนองถึงความรู้สึก คือบุญและบาป ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมา มันเข้ามาเข้าใจสภาวะแบบนี้ แยกแยะว่าเราจะเป็นสภาวะแบบใด ทำเพื่อประโยชน์กับใคร เห็นไหม

ระหว่างกิเลสกับธรรม ถ้ามันมีสมาธิขึ้นมาแล้วย้อนกลับไปใช้ปัญญาขึ้นมา มันจะเห็นความคิด คิดดีคิดชั่ว มันจะยับยั้งความคิดดีคิดชั่ว เห็นโทษของการคิดดีและคิดชั่ว ถ้าคิดดีขึ้นมา มันเป็นมรรค คิดชั่วขึ้นมามันเป็นกิเลส มันจะแยกแยะขึ้นมา แล้วมันจะฝึกฝนขึ้นมา มันจะเกิดการทรงตัวของจิต จิตนั้นมีการทรงตัว เห็นไหม พระอาทิตย์ดวงนี้จะเป็นพระอาทิตย์ที่เรืองแสง พระอาทิตย์ที่ไม่ให้แสงกับใคร ไม่ทำโทษกับใคร แต่ความเป็นประโยชน์ เห็นไหม ประโยชน์คือปัญญา คือความเข้าใจ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่ที่โคนต้นโพธิ์นี้เพราะอะไร เพราะสิ่งที่ตรัสรู้แล้วไม่มีกิเลสในหัวใจ แล้ววิธีการจะเข้าไปหานี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน สอนตรงนี้ เหตุ วิธีการ ผล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้พูด ในพระไตรปิฎกไม่ได้พูดถึงว่า ผลของโศคาบัน ผลของสกิทา ผลของอนาคา ของพระอรหันต์นี้ไม่ได้พูดถึง บอกว่าเป็นวิมุตติ พ้นจากสมมุติบัญญัติ พ้นจากในพระไตรปิฎกที่บัญญัติออกมาเป็นผลอันนั้น เพราะอะไร เพราะผลอันนั้น ดวงอาทิตย์ขึ้น แสงขึ้น ดวงอาทิตย์ขึ้น แต่ผลเกิดจากแสงสังเคราะห์นั้นต่างๆ ผลเกิดจากความรู้สึกอันนั้น เห็นไหม นี่วิมุตติเกิดมาจากใจ เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้ววางธรรมและวินัยไว้เพราะอะไร เพราะเป็นผู้รู้แจ้ง เป็นศาสดา เป็นผู้ที่เมตตา มหาการุณิก โนาโธ สั่งสอนพวกเรา เราถึงดำรงชีวิต คฤหัสถ์ก็ดำรงชีวิตแบบชาวพุทธ ภิกษุเป็นนักรบ รบกับกิเลส รบกับกิเลสที่รบกับหัวใจของตัวเอง เห็นไหม ถ้ารบกับกิเลสมันก็ต้องมีสติปัญญา แต่สติปัญญาเป็นมหาสติ มหาปัญญา เป็นปัญญา อัตโนมติ มันจะละเอียดลึกซึ้ง ขนาดเราเริ่มต้นปฏิบัติเราก็ล้มลุกคลุกคลาน เราก็หาช่องทางไม่เจอแล้ว แล้วถ้ามันย้อนกลับเข้าไป มันจะเห็นความมหัศจรรย์ของจิตนี้มาก แล้วถ้าชำระกิเลส

มหัศจรรย์มาก มหัศจรรย์เหนือมหัศจรรย์ใดๆ ทั้งสิ้น แล้วไม่ต้องไปหาที่ไหนเลย อยู่ในกลางหัว
ออกเรานี้ นั่งอยู่กับเรานี้ แต่เราไปมองกันข้างนอกนะ

ถ้าพูดอย่างนี้บ่อย ถ้าพระไม่ได้ปฏิบัติ พระนี้โง่กันแบบนี้ เอาแต่เรื่องนามธรรมมาอวดกัน
หลอกลวงกันนะ นี่เขียนเสียให้วัวกลัวนะ ถ้าเขียนเสียให้วัวกลัวทำไมเราทุกข์นะ ทำไมหัวใจเรา
ทุกข์ล่ะ นี่กิเลสเป็นอย่างนั้น กิเลสมันจะต่อต้าน ถ้าเป็นธรรมะพระพุทธเจ้าบอก เขียนเสียให้วัว
กลัว แต่มันทำบาปทำกรรมนี้ มันบอกมันนี่นะเป็นความดีของมัน เห็นไหม

นี่กิเลสกับธรรม อยู่ในหัวใจของเรา ถ้าปัญญามันเกิดขึ้นมาจะย้อนกลับเข้ามาที่นี้ แล้ว
ทำลายที่นี้ เห็นไหม แสงเงินแสงทองคือความเป็นไปของโลก ความเป็นไปของศาสนา ดวงใจ
ของเรา ดวงอาทิตย์ ดวงใจของเรา จักรวาลของเราอยู่ในใจของเรา เราค้นคว้าของเรา อาศัยแล้ว
ให้เกิดประโยชน์ ไม่ใช่อาศัยแล้วถือว่าเราพอใจกับสิ่งนี้ไง พอใจกับประเพณีวัฒนธรรมของชาว
พุทธ พอใจกับดำรงชีวิตไง

แต่เราต้องย้อนกลับมาด้วย ย้อนกลับมา พอเราเกิดมามีบุญวาสนา เราถึงได้เกิดมาชีวิต
ร่มเย็นเป็นสุข แล้วเราพยายามจะทำให้ถึงที่สุดว่าไม่ให้เกิด ไม่ให้เกิดอีกเลย ไม่ให้มีเหตุปัจจัย
จะต้องมาเกิดมาทุกข์มายากอย่างนี้ เราจะทำอย่างไรเข้าไปถึงจุดตรงนี้ให้ได้ ของมีอยู่ทั้งนั้นเลย
เหตุและปัจจัย ทุกอย่างผลก็มีทั้งนั้นเลย แต่ธรรมไม่เป็น ถ้าธรรมไม่เป็น พยายามทำก็ยังมีคุณค่า
นะ ทำไม่เป็นแล้วไม่ทำ ไม่ทำ ปล่อย ผิดวันประกันพรุ่ง ให้ชีวิตนี้สูญเปล่าไป เอวัง